

# **Aanbevelingen van het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme inzake de rechten van personen met een handicap**

**Ter attentie van minister Hilde CREVITS**

**Viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van  
Onderwijs**

**Februari 2015  
(Update juni 2015)**

## 1) Inleiding

In onderstaande nota geeft het Interfederaal Gelijkekansencentrum (hierna Centrum) in zijn hoedanigheid van onafhankelijk mechanisme voor de bekendmaking, bescherming en opvolging van de implementatie van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met handicap een overzicht van zijn aanbevelingen rond het thema handicap binnen het beleidsdomein Onderwijs.

Het Centrum verwijst hierbij naar de relevante “*Slotopmerkingen betreffende het initiële verslag van België*”<sup>1</sup> van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap, naar de meldingen die het Centrum ontvangt, en naar de genomen engagementen in de Beleidsnota Onderwijs 2014-2019.

## 2) Meldingen

Hieronder maakt het Centrum een overzicht op van de meldingen die het ontving rond onderwijs op grond van het criterium handicap.

Van alle meldingen die werden ingediend met betrekking tot handicap, hadden er 20% te maken met onderwijs. De meeste daarvan maakten melding van een weigering om redelijke aanpassingen door te voeren.

Het aantal meldingen dat door het Centrum wordt ontvangen in verband met onderwijs op grond van handicap als beschermd criterium neemt elk jaar toe (31 ingediende meldingen in 2012, tegenover 62 in 2013 en 87 in 2014). Die stijging kan grotendeels worden verklaard door de verspreiding van een brochure die door het Centrum werd uitgewerkt onder de titel “Met een handicap naar de school van je keuze”.<sup>2</sup>

Van de 149 dossiers die het Centrum rond onderwijs in de afgelopen twee jaar heeft behandeld (2013 en 2014), voor alle gemeenschappen samen, hebben er 62 specifiek betrekking op Vlaanderen (namelijk 27 dossiers in 2013 en 35 dossiers in 2014).

Wat de types (vermoedelijke) discriminatie betreft, stelt het Centrum vast dat de meeste meldingen betrekking hebben op de weigering of het ontbreken van redelijke aanpassingen (in 56,5% van de gevallen): de school weigert om ondersteuning te voorzien in de klas, de school weigert om de examenomstandigheden aan te passen (de leerling meer tijd geven ...), de school weigert om een computer (met spellingcontrole) ter beschikking te stellen van de leerling.

Het tweede vaakst voorkomende type discriminatie heeft betrekking op directe discriminatie (16%): de school weigert om een leerling in te schrijven, de school weigert om de leerling te laten deelnemen aan de schoolreis.

---

<sup>1</sup> Zie document als bijlage ‘Slotopmerkingen betreffende het initiële verslag van België’, Comité voor de rechten van personen met een handicap.

<sup>2</sup> Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme, *Met een handicap naar de school van je keuze*, 2013, zie <http://www.diversiteit.be/met-een-handicap-naar-de-school-van-je-keuze>, laatste toegang op 27 februari 2015. Die brochure wil de leerlingen, hun ouders, onderwijsverstrekkers en -teams, de schooldirecties en de actoren uit de onderwijswereld (juridisch) informeren over het begrip redelijke aanpassing. Daarnaast herinnert deze brochure aan de rol die het Centrum opneemt in de bescherming van de rechten van personen met een handicap.

De leerlingen die melding hebben gemaakt van gevallen van indirecte discriminatie vertegenwoordigen 11% van de dossiers: de school is ontoegankelijk of te ver afgelegen, de kosten zijn veel te hoog voor de ouders.

Hoewel beledigingen of pesten op zich slechts een miniem deel van de ingediende meldingen betreffen (1%), dient toch te worden opgemerkt dat ze in de meeste behandelde dossiers samen met andere elementen voorkomen.

Het merendeel van de klachten wijzen op een probleem dat zich voordoet in het lager onderwijs (30%) en het secundaire onderwijs (32%). De andere klachten hebben betrekking op het hoger onderwijs (17%), scholen voor sociale promotie (10%) en het buitengewoon onderwijs (10%).

Tot slot dient erop te worden gewezen dat de meeste slachtoffers van discriminatie een lichamelijke handicap (26% van de gevallen) of een psychische handicap (24% van de gevallen) hadden. De personen met leerproblemen en die met een sensorische handicap vertegenwoordigden elk 11% van de dossiers, gevolgd door de personen met een meervoudige handicap (8%) en die met een intellectuele handicap (4%).

### 3) Aanbevelingen

#### Sensibilisering rond het VN-verdrag

*17. Het Comité stelt met bezorgdheid vast dat de paradigmaverschuiving die het Verdrag uitdraagt en waarbij personen met een handicap worden erkend als personen met fundamentele rechten die mee beslissen over wat hen aanbelangt en die in staat zijn hun rechten te doen gelden in de maatschappij, niet waarneembaar is. Personen met een handicap worden in verschillende beleidsdomeinen gestigmatiseerd en uitgesloten, onder andere wegens het sterke medische model dat nog de overhand heeft, de organisatie van de residentiële zorg die de belangrijkste zorgvorm is, en het behoud van het segregatiesysteem in het onderwijs (III.B.17, p.3).*

**18. Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om een nationale strategie uit te werken inzake bewustmaking rond de inhoud van het Verdrag. Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om toegankelijke informatie- en bewustmakingscampagnes te organiseren over de rechten van personen met een handicap en naar het grote publiek toe een positief beeld uit te dragen van personen met een handicap en de bijdrage die ze leveren aan de maatschappij, en dat alles in nauw overleg en met de actieve medewerking van de representatieve organisaties van personen met een handicap wat de uitwerking, uitvoering, monitoring en evaluatie ervan betreft (III.B.18, p. 3).**

Het Centrum stelt vast dat de maatschappelijke visie op personen met een handicap slechts langzaam evolueert van een voornamelijk medische en caritatieve visie naar een mensenrechtensvisie – uitgaande van inclusie, participatie en gelijkwaardigheid – waarbij de persoon met een handicap drager is van rechten en plichten.

Een handicap wordt hierbij gezien als het resultaat van een wisselwerking tussen de persoon met een beperking en de culturele, fysieke, financiële, juridische,... drempels die door een onaangepaste maatschappij worden gesteld.

Zoals ook door het Comité vastgesteld, is er ook binnen onderwijs verder nood aan sensibilisering en informatie over het VN-Verdrag en de visie op handicap. Dit is niet alleen nodig omwille van de voorgeschiedenis binnen onderwijs, met name het sterk uitgebouwd (gesegregeerd) buitengewoon onderwijs, maar ook omwille van de cruciale rol van inclusief

onderwijs in het vormen rond, uitdragen van en stimuleren van inclusie en participatie van personen met een handicap in alle maatschappelijke domeinen.

De beleidsnota Onderwijs stelt dat er extra aandacht besteed zal worden aan de communicatie over het M-decreet (IV.1.12, p.35). Het Centrum vraagt om daarnaast ook in te zetten op een ruimere bewustwording van de algemene principes en uitgangspunten van het VN-Verdrag voor alle onderwijsactoren, zodat het M-decreet volgens de richtlijnen van dit verdrag in de praktijk toegepast zal worden.

## **Inclusief onderwijs**

*36. Het Comité is bezorgd over het feit dat vele leerlingen met een handicap naar het buitengewoon onderwijs worden doorverwezen en verplicht zijn om daar onderwijs te volgen wegens het gebrek aan redelijke aanpassingen in het gewone onderwijssysteem. Omdat geen inclusief onderwijs wordt gewaarborgd, blijft het buitengewoon onderwijs al te vaak de enige optie voor kinderen met een handicap. Het Comité is ook bezorgd over de gebrekkige toegankelijkheid van scholen.*

**37. Het Comité vraagt de Verdragspartij om een coherente strategie in te voeren inzake inclusief onderwijs voor kinderen met een handicap in het gewone onderwijs, waarbij gezorgd dient te worden voor voldoende financiële, materiële en menselijke middelen. Het Comité beveelt aan om erop toe te zien dat kinderen met een handicap in het onderwijs de nodige ondersteuning krijgen en onder andere te zorgen voor: toegankelijke schoolomgevingen, redelijke aanpassingen, individueel aangepaste leerplannen, assistentie- en ondersteuningstechnologieën in de klassen, toegankelijk en aangepast educatief materiaal en educatieve programma's en voor alle leerkrachten, met inbegrip van leerkrachten met een handicap, een kwaliteitsvolle opleiding in het gebruik van braille en gebarentaal, en dat teneinde de opleiding te verbeteren van alle categorieën kinderen met een handicap (blinden, doof-blinden, doven en slechthorenden, zowel meisjes als jongens). Het Comité beveelt ook aan om van inclusief onderwijs een basisvak te maken in de lerarenopleiding en om er aandacht aan te besteden bij opleidingen op de werkplek.**

De beleidsnota Onderwijs 2014-2019 stelt dat scholen, hierin op een zorgzame manier ondersteund, stap voor stap moeten leren omgaan met leerlingen met beperkingen of tekorten op een inclusieve manier. Hiervoor werd het M-decreet goedgekeurd, dat maatregelen voorziet voor leerlingen met specifieke onderwijs-behoeften (II.3.3 p. 15).

In het kader van de aanbevelingen van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap en op basis van eerder geformuleerde aanbevelingen van het Centrum, geeft het onafhankelijke mechanisme VN-verdrag hieronder een overzicht van aandachtspunten om te komen tot een effectieve (progressieve) realisatie van inclusief onderwijs in Vlaanderen:

### **Planmatige aanpak voor het uitbouwen van inclusief onderwijs en het afbouwen van buitengewoon onderwijs**

Er is nood aan een groeipad voor inclusief onderwijs met concrete streefcijfers en passende budgetallocatie. Inclusief onderwijs moet het uitgangspunt van onderwijsbeleid zijn, in overeenstemming met het VN-Verdrag en zoals benadrukt in de Slotopmerkingen van het VN-Comité voor België.

Het Centrum wenst hierbij zijn standpunt te herhalen dat een verdere uitbouw van het buitengewoon onderwijs niet te verzoenen valt met het VN-Verdrag. Het voorzien van een nieuw onderwijstype 9 binnen buitengewoon onderwijs (voor leerlingen met

autismespectrumstoornis zonder een verstandelijke beperking) en vooral de mogelijkheid bieden om verder scholen in te richten die onderwijsvorm 4 aanbieden (voor leerlingen met een enkelvoudige fysieke beperking die het gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen), zijn in dat opzicht initiatieven die voor het Centrum dienen teruggeschroefd te worden.

### ***Meer ondersteuning voor inclusief onderwijs***

Leerlingen die inclusief onderwijs volgen hebben recht op meer ondersteuning om tegemoet te komen aan hun noden en behoeften. De middelen die vrijkomen door de uitstroom uit het buitengewoon onderwijs dienen exclusief aangewend te worden ter ondersteuning van scholen voor gewoon onderwijs die inclusief onderwijs uitbouwen. Daarnaast is het proactief inzetten van extra middelen om inclusief onderwijs mogelijk te maken en te stimuleren verder noodzakelijk. Het streven daarbij moet zijn om te garanderen dat alle leerlingen met bijzondere onderwijsbehoeften beschikken over voldoende middelen om hun onderwijsbehoeften en –noden te dekken, deze middelen dienen de persoon te volgen en moeten dan ook door het ganse onderwijssysteem ingezet worden.

### ***Kritische doorlichting van de doorverwijzingsprocedures naar het buitengewoon onderwijs***

Het Centrum beveelt aan dat voorzichtig wordt omgesprongen met het diagnosticeren van kinderen en dat structurele maatregelen genomen worden om de bias op grond van kenmerken als geslacht, afkomst, sociale afkomst en geboortemaand tegen te gaan.

Er moet afgestapt worden van het systeem waarbij kinderen doorverwezen worden naar het buitengewoon onderwijs. De diagnose moet betrekking hebben op de onderwijsbehoeften van de leerlingen in plaats van op onderwijsvorm, en moet gebaseerd worden op de International Classification of Functioning van de Wereld Gezondheidsorganisatie.

### ***Inschrijvingsrecht en recht op redelijke aanpassingen garanderen***

Het Centrum vestigt nogmaals de aandacht op het belang van een duidelijke communicatie over het inschrijvingsrecht en het recht op redelijke aanpassingen voor leerlingen met een handicap. Daarbij moet ook het recht op redelijke aanpassingen benadrukt worden voor diegenen die het gemeenschappelijk curriculum niet kunnen volgen. Het M-decreet laat nu voor het Centrum immers te ruim de mogelijkheid voor scholen om aanpassingen aan het curriculum als onredelijk te beschouwen. Scholen moeten actief op zoek gaan naar aanpassingen die wél redelijk zijn, alvorens te besluiten dat er geen aanpassingen mogelijk zijn.

Daarenboven dienen de ouders en leerlingen actief geïnformeerd te worden over de mogelijkheden om ongunstige beslissingen tot inschrijving in het gewoon onderwijs in rechte aan te vechten. In de beroepsprocedure en herzieningsprocedures dient de actieve betrokkenheid van personen met een handicap en hun representatieve organisaties gewaarborgd te worden.

### ***Inclusief onderwijs en universal design for learning in de lerarenopleiding***

Uitgebreide vorming en sensibilisering rond het belang en de principes van inclusief onderwijs en universal design for learning in alle algemene lerarenopleidingen is van primordiaal belang voor de verdere uitbouw van het inclusief onderwijs. Het competentieprofiel voor de inclusieve leraar dat werd uitgewerkt door het European Agency for Development in Special Needs Education<sup>3</sup> kan hierbij als uitgangspunt gebruikt worden in de opleidingen en in de basiscompetenties van leraren. Daarnaast is het ook van belang blijvend te investeren in de permanente vorming van leraren, directie, CLB-medewerkers, zorgcoördinatoren,....

### ***Toegankelijke schoolinfrastructuur***

De beleidsnota Onderwijs stelt dat er expliciete aandacht besteed zal worden aan de toegankelijkheid van schoolgebouwen (4.4., p. 50). Toegankelijkheid in brede zin is een conditio sine qua non om tot inclusief onderwijs te komen. Het Centrum beveelt aan om een groeiplan uit te werken met concrete streefcijfers voor het verbeteren van de toegankelijkheid van schoolinfrastructuur. Daarnaast moet uiteraard strikt toegezien worden op het respecteren van de vigerende toegankelijkheidsrichtlijnen en oog zijn voor het belang van integraal toegankelijke schoolomgevingen.

### ***Medische zorgen op school***

Het Centrum vraagt om een duidelijk kader te ontwikkelen in overleg met alle betrokken sectoren dat ondersteuning en richtlijnen biedt aan leerlingen, ouders en onderwijspersoneel inzake het toedienen van medische zorgen op school. Initiatieven binnen deze materie moeten ertoe bijdragen de autonomie en participatie van leerlingen met medische noden maximaal te vrijwaren.

---

<sup>3</sup> <http://www.european-agency.org/agency-projects/Teacher-Education-for-Inclusion/profile>